

**о. Ю.А. Мищик
І.Ю. Тарасенко**

ВИХІДЦІ СУМЩИНИ – ВИХОВАНЦІ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

У статті наводяться дані про вихованців Києво-Могилянської академії – уродженців Сумщини, тобто земель, які у XVII–XVIII ст. входили до складу Ніжинського полку Гетьманщини, а також Слобожанщини. Вона продовжує наше аналогічне дослідження стосовно Глухова і Глухівщини XVII–XVIII ст. Охарактеризовано систему навчання в Києво-Могилянській академії, поділ її на вісім класів (чотири вищих, чотири нижчих), де повний курс навчання тривав дванадцять років. Головним джерелом послужили списки студентів 30–40-х років XVIII ст., які стосувалися переважно дітей духовенства і були опубліковані на початку XX ст. істориком М.І. Петровим. Встановлено вихідці з території майбутньої Сумщини, які здобували освіту в Києво-Могилянській академії в різних її класах, указано на причини незавершення багатьма студентами повного курсу навчання, простежено в деяких випадках подальшу їх кар'єру. Указано також на зміни прізвищ студентів, утворення їх від патронімів або їхнього місця народження. Встановлено роль земель Сумщини у культурному, церковному і політичному житті Гетьманщини.

Ключові слова: Києво-Могилянська академія, духовенство, студенти, Церква, культура.

Дане повідомлення є продовженням статті, опублікованої нами у 2016 р. [1]. Цього разу взято географічно ширшу територію – Сумщину, яка історично складається з двох частин: земель Гетьманщини (частини Ніжинського й Стародубського полків) та частини Слобожанщини. Інколи згадуються вихідці з тих населених пунктів Охтирського слобідського полку, які нині знаходяться на території Полтавської та Харківської областей. Головним джерелом послужив двотомник дореволюційного історика М.І. Петрова [2], у якому поєднані публікації джерел та їх дослідження з історії Києво-Могилянської академії (далі – КМА). У ньому наводяться дані про студентів академії переважно другої половини 30-х років – першої половини 40-х рр. XVIII ст. Відзначимо, що цього разу ми не будемо торкатися глухівців – студентів КМА, про яких мова йшла у вищезгаданій статті. Нагадаємо, що повний курс навчання в КМА тривав 12 років. Учні (спудеї) мали пройти 8 класів (пізніше 7), навчання в яких тривало зазвичай 1–2 роки. До них належали 4 граматичні класи – аналогія (фара), інфіма, граматика й синтаксима. За ними йшли класи піітики (поетики), риторики філософії та богослов'я [3, с. 207].

Перш за все зупинимось на тих, хто скінчив повний курс навчання в академії, тобто клас богослов'я. Оскільки досить повно збереглися списки лише дітей представників духовенства та церковнослужителів, то підрахунки робляться тільки на їх основі. Отже, випускників класу богослов'я було небагато: у XVIII ст. їх число коливалося від 10 до 15 осіб, у той час як нижчі класи закінчували понад 50 спудеїв. Не всі вихованці КМА прагнули закінчити повний курс освіти. Закінчивши нижчі класи і маючи досвід служіння в церкві, нерідко при батьку (паламарями тощо), вони поспішали зайняти парафію. Звичайно бували й інші ситуації, скажімо хвороба спудея, що змушувало його перерива-

ти навчання (сучасною мовою – взяти академвідпустку) або зовсім його облишити. Інколи, з якоюсь причиною, спудеї навіть тікали з академії.

Клас богослов'я

Серед випускників класу богослов'я вирізняються чотири сина глухівського протопопа Свято-Троїцької церкви Олексія Галяховського: Данило, Дем'ян (старший), Іван (молодший) та Петро. Вони майже одночасно вступили до КМА (жовтень 1728 р. та жовтень 1729 р.) і закінчили її у 1741–1743 рр. Вчилися дуже добре, вірогідно, мали ґрунтовну домашню освіту, а троє з них (Дем'ян, Петро й Іван) обрали світську кар'єру, пішовши служити у Генеральну військову канцелярію. Данило, скінчивши навчання у липні 1743 р., повернувся додому до Глухова. Сказати, як потім склалася його біографія, неможливо.

Клас філософії

Більше було тих, хто скінчив цей передостанній клас. 22-річний Яків Садовський, син о. Петра, священника Успенської церкви м. Охтирки, вчився з 1734 р. По його закінченні одружився у 1742 р. і, очевидно, пішов на парафію. Інакше склалася доля 20-річного поповича Опанаса Білопольського, сина о. Мартина з Стрітенської церкви села Сухинівки Сумського слобідського полку (нині – с. Сухинівка Курської обл. РФ). Він навчався у КМА з 1733 р.; по закінченні цього класу Білопольський і після 1740 р. подав прохання про чернецький постриг. 21-річний Кіндрат Соколовський, син дяка Успенської церкви Григорія, навчався у академії з 1734 по 1742 р. як мінімум. Місто Богодухів, з якого він походив, було Охтирського слобідського полку, а тепер знаходиться в складі Харківської області. В Охтирському слобідському полку знаходилися Колонтаїв (це містечко нині у складі Харківської обл.) і Котельва (нині – Полтавської обл.), звідки були родом відповідно 19-річний Яків Жуковський, син о. Федора з Преображенської церкви, та 20-річний козацький син Роман Виноградський. Учень класу філософії, попович Григорій Макаревський з с. Тростянця (нині – місто Охтирського р-ну), був у числі тих, хто у 1754 р. виявив бажання навчатися медико-хірургії та фармації. З ним був і Антон Лосенський з м. Корочі Острогозького слобідського полку [4, с. 147].

Клас риторики

З Охтирського слобідського полку з Рублівки (нині – с. Велика Рублівка Котелевського р-ну Полтавщини) походив 20-річний селянин Данило Грабина, де навчався у 1738/1739 н. році. Разом з ним вчилися ще кілька слобожан. Це – 18-річні міщани Нечипір Вандовський з м. Глухова, Остафій Кінацький (Єнацький) з Лебедина, 20-річний Яків Садовський, син о. Петра з Успенської церкви Охтирки, 21-річний Іван Платковський, син о. Дмитра з Покровської церкви с. Хухри та 22-річний Опанас Білопольський, син священника Стрітенської церкви Мартина «Дорофеева» с. Сухинівки. Додамо, що Платковський, який вчився в КМА з 1738 р., у березні 1743 р. «в дом отишел».

Клас піітики

Тут вчився 21-річний попович Василь Орловський, син о. Петра, священника Преображенської церкви Лебедина. У цьому класі його фіксують у 1739–1743 рр. З Колонтаїва походив 20-річний Яків Жуковський, син священника Федора Преображенської церкви (скінчив класи синтаксими і піітики у 1742–1744 рр.). Його однокласниками були: 20-річний Іван Яновський, син о. Микити з Успенської церкви с. Чапліївки (нині – Шосткинського р-ну) і 21-річний Федір Чернявський з Суджі Сумського слобідського полку (нині Суджа у складі Курської обл. РФ), син Антона, дяка Успенської церкви.

Клас синтаксими

У класі синтаксими, старшому з нижчих у академії, навчалися 16-річні Федір Лебединський з Лебедина, син о. Петра з Михайлівської церкви (у 1743–1744 рр.), Яків Ревутинський, син о. Єлісея з Покровської церкви с. Ревутинці (нині – Реутинці Кролевецького р-ну), 19-річні Андрій Мовчановський, син о. Василя, священника Успенської церкви Кролевця та Іван Ясиновський, син о. Микити, священника Успенської церкви с. Чапліївки (нині – Шосткинського р-ну). А з 1739 р. – і 20-річний Василь Олоровський (Оліоровський), син о. Петра з Преображенської церкви Лебедина («прилежен и надежен») та Корній Кобеляцький, син охтирського сотника. У списку студентів класу синтаксими 1736/1737 навч. р. бачимо й 16-річного вихідця з селян с. Криги Охтирського полку. На жаль, точніше локалізувати це село не вдалося. Уже згадуваний нами раніше [5, с. 244] 21-річний глухівець Іван Лучницький (син о. Данила з Микільської церкви), який навчався у КМА з 1738 р. і скінчив класи граматики та синтаксими, але не відзначався особливими успіхами в навчанні («посредственен»), 28(17).04.1741 р. втік «безвісно». Так само вчинив 9.07.(27.06).1741 р. 20-річний Іван Романовський, син о. Романа з Георгіївської церкви м. Ямполь.

Клас граматики

Тут навчався 16-річний козацький син Василь Уманець, який, імовірно, походить з відомого глухівського старшинського роду. З цього роду походить ряд ніжинських і глухівських полковників та сотників. У цьому ж класі навчався наймолодший студент з тих, які згадуються в цьому списку: 10-річний Олександр «Евфимиев» з Охтирки, син полкового писаря. Очевидно він мав ґрунтовну домашню освіту, якщо навчався у одному класі з 18–20-літніми парубками. Вчилися також 16-річний Стефан Буцький, син священника Успенської церкви с. Микитівки (суч. Ямпільського р-ну) Сави, 18-річні Василь Тарасевич, попович з с. Ображіївки (село під Шосткою) і Василь Стрижевський, син священника Трьохсвятительської церкви в с. Чуйківка (нині – Ямпільського району), Іван Коліновський, син священника Покровської церкви Кролевця Федора, 19-річний Василь Орловський, син о. Петра з Преображенської церкви Лебедина, 20-річний житель Сум Данило Сумницький. З території Сумського полку, яка зараз у складі РФ (Томарівка), походить 20-річний Іван То-

маровський, син паламаря Михайлівської церкви Федора (у списках 1741–1743 рр.).

Клас інфіми

Тут навчалися 18-річний Григорій Федорович, син о. Федора, священника церкви Різдва Богородиці с. Слободи (нині – Буринського р-ну), 18-річний попович з того ж міста Марко Волковинський і 16-річний попович з Глухова Юхим Вишинський. На жаль, не вказано, з якого міста Ніжинського полку походить їхній однокласник – 13-річний міщанин Іоаннікій Мартович.

Клас аналогії (фара)

Оскільки цей клас був найнижчим у КМА, то у ньому навчался відносно багато малолітніх студентів (у 1738 р. вони склали приблизно 25 % учнів академії). Наймолодшим (12 років) є Петро Богаєвський, син Івана, вікарія Преображенської церкви. Мабуть, він дістав добру домашню освіту, бо уже засвоїв «начатков латинського язика» й «понятен» (вчився і у 1742 р.). Далі йдуть 13-річні Гаврило Милітанський, син о. Михайла, священника Микільської церкви містечка Середина-Буда Стародубського полку (нині – Сумської обл.). Він вчився і в наступному класі інфіми у 1744 р.; Петро Михайловський, син о. Михайла з Покровської церкви Мерєфи. Тоді це містечко було в складі Охтирського полку, а нині – Харківської обл. З Кролевця походив 15-річний Архип Данилевич, син о. Данила з Свято-Троїцької церкви м. Кролевця, а з території Охтирського слобідського полку м. Котельви (суч. Полтавської області) походив 15-річний Федір Доментіяновський, син священника Преображенської церкви Федора (1743–1744 р.). 15 років мав і Семен Ветровський, син о. Андрія, священника Різдобогородицької церкви Глухова. Далі йшли 16-річні Данило Конішевич, син священника Богоявленської церкви Григорія в с. Деревки Охтирського полку і Григорій Федорович, син о. Федора, священника Різдобогородицької церкви с. Полковницької Слободи (нині – Вільна слобода Глухівського р-ну), 18-річний попович Іван Ясинський, син о. Микити з Успенської церкви с. Чапліївки Ніжинського полку (нині – Шосткинського р-ну), 20-річний Петро Спановський, попович з Ямполь (можливо він був братом студента КМА поповича Кирила Шпоновського).

Нам вдалось виявити також деякі документи 1782 р., у т. ч. Тимофія Саковича, сина померлого козака Глухівської сотні Семена. Зокрема, у своєму проханні він просить прийняти його на службу до Новгород-Сіверського намісницького правління, вказуючи, що він вивчав латинську мову в Києво-Могилянській академії. І його прохання задовольнили [6, арк. 2].

Можна поділитися деякими спостереженнями. Так, у тогочасній КМА була традиція: надавати спудеям прізвище на «-ський», «-цький», тим більше поповичам. Тому серед останніх майже не бачимо звичних для Лівобережжя прізвищ, котрі кінчаються на «-енко». Такі прізвища утворювались від патронімів (по батькові) і

син Романа ставав Романовським, а син Михайла – Михайловським і т. д. або від місця походження спудея: скажімо виходець з Лебедина ставав Лебединським, з Сум – Сумським, Томарівки – Томаровським. Діапазон оцінок і характерів студентів дуже широкий (понад 20). Серед найбільш уживаних такі як «худой», «не худого», «посредствен», «мерний», «изрядний»; є й такі: «добронравен и доброучителен», «остроумен», «ленив», «учения малонадежного», «непонятен», «туп, но прилежен», «учения подлого» і т. д.

Як бачимо, за кількістю спудеїв територія сучасної Сумської майже не поступалася Київському, Переяславському й Лубенському полкам, які були найближчими до Києва. Ці вихідці з Сумщини зробили вагомий внесок у розвиток освіти й науки, духовного життя України.

Додатки

№ 1

1782, до липня 25 (14) – «Доношение» Тимофія Саковича в новгород-сіверське намісницьке правління.

«В новгородское сіверское намісническое правление. Доношение.

Обучась я в киевской академії латинского языка, имію ныні желание продолжить службу мою у писменных діл при оном правленіи. Для того в новгородского-сіверского намісническаго правления покорно прошу принять меня к ділам и произвестъ в звание канцелярское.

К сему доношению умершаго козака сотни Глуховской Семена Сакевича сын Тимофій Сакевич руку приложил.

1782 года июля ___ дня».

ЦДІАК, ф. 206, оп. 1, № 269, арк. 2. Автограф. Записи сверху документа: «Под[ано 1]782 году июля 14» і збоку «Отписано».

ДЖЕРЕЛА

1. Мицик Ю. Вихованці Києво-Могилянської Академії в житті Глухова і Глухівщини. *Сіверщина в історії України*. Київ-Глухів, 2016. Вип. 9. С. 241–244; Києво-Могилянська Академія в іменах кін. XVII – поч. XVIII ст. Енциклопедичне видання. Київ, 2001.
2. Петров Н.И. Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. Киев, 1904. Т. I. Ч. 2. Приложения. 508 с.
3. Мицик Ю.А., Нічик В. М., Хижняк З. І. Святий Петро Мо-

гила. Київ, 2014. 400 с.

4. Києво-Могилянська Академія кін. XVII – поч. XIX ст.: повсякденна історія. Збірник документів / Упор. Задорожна О.Ф., Кузык Т.Л., Хижняк З.І., Яременко М.В. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 530 с.

5. Мицик Ю. Вихованці Києво-Могилянської Академії в житті Глухова і Глухівщини. *Сіверщина в історії України*. Київ-Глухів, 2016. Вип. 9. С. 241–244.

6. Центральний державний історичний архів України у Києві, ф. 206, оп. 1, спр. 269, арк. 2.

Mytsyk Yu.A., Tarasenko. I.Yu. Natives of Sumy region-pupils of the Kyiv-Mohyla Academy

The article presents data on the pupils of the Kyiv-Mohyla Academy – natives of Sumy region, lands that in the XVII–XVIII centuries were part of the Nizhyn Regiment of the Hetmanate, as well as Slobozhanshchina. It continues our similar study of Hlukhiv and Hlukhiv region of the seventeenth – eighteenth centuries. The article describes the system of education at the Kyiv-Mohyla Academy, its division into eight classes (four higher, four lower), where the full course of study lasted twelve years. The main source was the lists of students of the 30s and 40s of the 18th century, which concerned mainly children of the clergy and were published in the 20th century. historian M.I Petrov. The received education was the first step in the further career for young people and even a pass to another estate. Graduates of the academy had the opportunity to choose a further path either in the church (to become a priest, get a parish) or to get a position, for example in the General Chancellery. The article identifies people from the territory of the future Sumy region who studied at the Kyiv-Mohyla Academy in its various classes, points out the reasons why many students did not complete the full course of study, and in some cases traces their further careers. The changes of students' surnames, their formation from patronymics or their place of birth are also indicated. The role of Sumy lands in the cultural, ecclesiastical and political life of the Hetmanate was established.

Key words: Kyiv-Mohyla Academy, clergy, students, Church, culture

REFERENCES

1. Mytsyk, Yu. (2016). Vykhovantsi Kyievo-Mohylianskoj Akademii v zhytti Hlukhova i Hlukhivshchyny [Pupils of the Kyiv-Mohyla Academy in the life of Hlukhiv and Hlukhiv region]. *Siversshchyna v istorii Ukrainy*, issue 9, pp. 241–244. [in Ukrainian].; Bryukhovetsky, V.S. (Ed.) (2001). Kyievo-Mohylianska Akademiia v imenakh kin. XVII – poch. XVIII st. Entsiklopedychnе vydannia [Kyiv-Mohyla Academy in the names of end XVII - beginning XVIII century. Encyclopedic edition]. Kyiv: Vydavnychiy dim «KM Akademiia» [in Ukrainian].
2. Petrov, N. I (1904). *Aktu i dokumentu, otnosiashchiesia k istorii Kievskoi Akademii* [Acts and documents relating to the history of the Kiev Academy]. Vol.1, part 2. Kiev. [in Ukrainian].
3. Mytsyk, Yu. A., Nichyk, V.M., Khyzhniak, Z.I. (2014). *Sviatyi Petro Mohyla* [Saint Peter Mohyla]. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Zadorozhna, O.F., Kuzyk, T.L., Khyzhniak, Z.I., Yaremenko, M.V. (Comps.) (2005). *Kyivo-Mohylianska academiia kintsia 17- pochatku 19 st. : povsiakdenna istoriia. Zbirnyk dokumentiv*. [Kyiv-Mohyla Academy at the end of 17 cent. Beginning of the 19 st.: everyday history. Collection of documents]. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Tsentralnyi Derzhavnyi Istorychnyi Arhiv Ukrainy u Kyievi, f. 206, op. 1, spr. 269, ark. 2.
6. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u Kyievi, f. 206, op. 1, spr. 269, ark.2

**Стаття надійшла до редакції 28.02.2021 р.
Рекомендована до друку 28.04.2021 р.**

